

Z materiałów Samuela Fiszmana

Samuel Fiszman (właściwie Azmul Arja Fiszman), wybitny slawista i mickiewiczolog, urodził się 15 października 1914 roku w Radomiu. Był synem Fiszela i Ewy z domu Sitkowskiej. W latach 1934–1939 studiował w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Po wybuchu drugiej wojny światowej przedostał się do Lwowa, gdzie w roku 1940 ukończył studia rolnicze na Politechnice Lwowskiej. Rok później został ewakuowany do Saratowa i na pół roku osadzony w obozie pracy. Po zwolnieniu z obozu zatrudniono Fiszmana jako asystenta na Wydziale Biologii Uniwersytetu Saratowskiego. Jednocześnie pomagał też w tworzeniu lektoratu polskiego na ewakuowanym do Saratowa Uniwersytecie Leningradzkim¹.

Początki pracy naukowej Samuela Fiszmana mają związek z jego wyjazdem w roku 1945 do Moskwy. W czasie tego pobytu pracował jako referent w dziale naukowym polskiej ambasady oraz zajmował się zakrojonymi na szeroką skalę poszukiwaniami archiwaliów dotyczących pobytu Adama Mickiewicza w Rosji, dzięki czemu udało mu się odnaleźć wiele nieznanych dokumentów i źródeł związanych z życiem i twórczością wieszca. Początkowo rezultaty kwerend ogłaszał w czasopiśmie, z czasem jednak zostały opublikowane w książce *Mickiewicz w Rosji. Z archiwów, muzeów, bibliotek Moskwy i Leningradu* (Warszawa 1949).

Pierwsza monografia młodego naukowca nie wzbudziła zachwytu Wiktora Weintrauba. Starszy o 7 lat Weintraub, w tonie mentorskim i chyba jednak niezbyt życzliwym, odniósł się do pracy młodszego kolegi. Co prawda Fiszman pochwalony został za to, że:

zadał sobie dużo trudu, aby z archiwów i bibliotek sowieckich wygrzebać czy nieznane teksty mickiewiczowskie, czy nieznane lub mało dostępne fakty o Mickiewiczu. Odkryte przez siebie materiały starannie i z pietyzmem opracował. Należy mu się za to wszystko wdzięczność².

Jednak w pozostałych fragmentach opublikowanej w czwartym tomie „Tek Historycznych” z 1950 roku recenzji książki *Mickiewicz w Rosji*, Weintraub nie szczędzi słów krytyki czy ostrych komentarzy. Pracę traktuje jako mało istotną z punktu widzenia rozwoju humanistyki: „Żadnych nowych odkryć tu nie ma”; „książka nie przynosi niczego do odeskiego okresu pobytu Mickiewicza w Rosji”; „uwagi o Towiańskim

¹ Informacje do biogramu Samuela Fiszmana – jeśli nie zaznaczono tego osobnym przypisem – zostały przywołane z artykułów J. Ostroważy-Pieniążka, *Samuel Fiszman (1914–1999)*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 1999, nr 34, s. 187–189 oraz R. Śliwowskiego, *O profesorze Samuele Fiszmanie od rusycysty słów kilka*, „Przegląd Humanistyczny”, 2000, nr 6, s. 87–89.

² Przywołane fragmenty recenzji pracy S. Fiszmana pochodzą z recenzji: W. Weintraub, *Samuel Fiszman. Mickiewicz w Rosji. Z archiwów, muzeów, bibliotek Moskwy i Leningradu*, Warszawa, Państwowy Instytut Wydawniczy, 1949, str. 115 i lnl i 4 tabl.; „Teki Historyczne”, 1950, t. 4, z. 1, s. 54–57.

są rozsądne, ale przyziemne i banalne, zaś charakterystyka Bułharyna – prymitywna i niesprawiedliwa”. Fiszmanowi dostaje się również za warsztat naukowy, co starszy kolega podkreśla słowami: „Fiszman nic o tym nie może wiedzieć”; „popęłił zabawną gafę”; „tak niedokładnie obznajomiony z polską literaturą przedmiotu”; „błędy to elementarne, ale dlatego właśnie tak irytujące”. Z dzisiejszej perspektywy – gdy już wiemy, że Fiszman zapisał się w historii nauki jako wnikliwy badacz biografii Mickiewicza, należy przyznać, że krytyka ta była przesadzona.

W 1950 roku Samuel Fiszman wrócił do Warszawy i dwa lata pracował w wydawnictwie „Książka i Wiedza”. W tym czasie ukazała się jego kolejna książka *Aleksander Hercen* (Warszawa 1951). W roku 1952 objął stanowisko Kierownika Zakładu Literatury w Instytucie Polsko-Radzieckim, redagując jednocześnie „Kwartalnik Instytutu Polsko-Radzieckiego” (1951–1956), który po roku 1956 został przekształcony w czasopismo „Slavia Orientalis” (redagowany przez Samuela Fiszmana do 1969 roku). Fiszman był także redaktorem kwartalnika „Sovietica w Polsce” (1950–1956) oraz współpracował z redakcją „Pamiętnika Literackiego”.

W roku 1954 ponownie przebywał w Moskwie, gdzie zbierał materiały do kolejnej książki o Mickiewiczu. W tym samym roku, po powrocie z Rosji, został awansowany na stanowisko docenta. Pokłosem wyprawy były kolejne książki: *Z problematyki pobytu Mickiewicza w Rosji* (Warszawa 1956) oraz *Rosja w twórczości Juliusza Słowackiego* (Warszawa 1959).

W roku 1955 Samuel Fiszman został członkiem Komisji Naukowej Roku Mickiewiczowskiego, w roku 1956 przyjęto go w poczet członków Komitetu Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk, a w 1963 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego. Następnie wyjechał do Paryża, gdzie w archiwach kontynuował poszukiwania materiałów związanych z Mickiewiczem.

W latach 1956–1968 prof. Fiszman kierował Katedrą Historii Literatury Rosyjskiej Uniwersytetu Warszawskiego, natomiast od roku 1957, po włączeniu do Zakładu Słowianoznawstwa PAN czterech pracowni filologicznych Instytutu Polsko-Radzieckiego, został też kierownikiem Pracowni Literatur Wschodniosłowiańskich oraz pełnił funkcję zastępcy kierownika Zakładu Słowianoznawstwa PAN (do 1968 roku). W czasie pracy w PAN, obok prof. Zdzisława Stiebera, znacząco przyczynił się do powstania i powiększenia zbioru późniejszej biblioteki Instytutu Slawistyki PAN.

Śladem po działalności Fiszmana w Instytucie Słowianoznawstwa PAN jest niewielki zbiór korespondencji przechowywany w Zbiorach Specjalnych Instytutu Slawistyki PAN, na który składa się tylko 10 listów (Fiszman był adresatem 9 listów i nadawcą jednego) z lat 1954–1969. Listy te odnaleziono podczas prac porządkowych w pracowni IS PAN przy ul. Jaracza w Warszawie w styczniu 2018 roku. I choć może zespół jest niewielki, ale przynosi garść informacji i drobnych faktów z życia Instytutu Slawistyki PAN, a przede wszystkim jest też doskonałą okazją do przypomnienia sylwetki i dorobku prof. Fiszmana.

Napisany przez Fiszmana 28 marca 1963 roku list jest właściwie wnioskiem, w którym jako kierownik Pracowni Literatur Wschodniosłowiańskich Zakładu Słowianoznawstwa PAN, wstawia się za pozostaniem prof. Mariana Jakóbca (literaturoznawcy, rusycysty) w zespole „niezmiernie uszczuplonej obecnie Pracowni”. Przywołane przez Fiszmana „uszczuplenie pracowni” wynikało z wprowadzenia w 1961 zakazu dwuetatowości³. Profesor Jakóbiec zakończył współpracę z IS PAN w 1964 roku, pozostając tym samym na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego, z którym związany było od 1946 roku⁴.

Listy m.in. Stefana Białasa, Stanisława Tadeusza Grabowskiego, Juliana Maślanki czy Andrzeja Walickiego⁵ adresowane do Samuela Fiszmana dotyczą przygotowywanych publikacji prac naukowych, w tym drobnych korekt redakcyjnych, oraz prac i tytułów studiów na temat recepcji twórczości Adama Mickiewicza.

Szczególnie ciekawe wydają się dwa listy autorstwa Stanisława Tadeusza Grabowskiego (z 10 i 12 kwietnia 1954 r.), profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, w których oprócz propozycji tematów i tytułów prac badawczych związanych z recepcją Mickiewicza w krajach zachodnio- i południowosłowiańskich, dostajemy również opis sytuacji finansowej oraz warunków pracy w Instytucie, jak należy wnioskować na podstawie daty wysłania listu, Katedry Nowszych Literatur Słowiańskich, której Grabowski był kierownikiem do roku 1955 r. W liście z 12 kwietnia 1954 roku profesor z Krakowa utyskuje na brak środków finansowych:

Drugą naszą bolączką – to brak wszelkich środków pomocniczych, jak i jakiejś możliwości dotacji na prace, związane z katedrą. Bo czyż to nie wygląda na kpiny, przyznanie nam w tym roku dotacji na cały rok w sumie zawrotnej 600 zł! Jakżeż wobec tego prowadzić zakupy książek, konserwację biblioteki i zrobić zamówienia za granicą? – O głupią maszynę do pisania nie mogę się doprosić min. od lat 10 i wszelkie akta muszę odwalać u siebie w domu, na starym, rozbitym i połatanym „Stoewerze”, cudem wymienionym prywatnie za jakiś mniej potrzebny mebel, jeszcze w pierwszym roku po wojnie. Większość korespondencji muszę więc załatwiać osobiście w domu, bo wszelkie pomocnicze siły są u nas do dyspozycji tylko dla językoznawców. W takich warunkach trudno myśleć o naprawdę wydatnej, planowej i owocnej pracy. Odbywamy po prostu „belferkę” i na tym koniec.

³ K. Handke, *Zarys dziejów Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, 50 lat sławistyki w Polskiej Akademii Nauk (1954–2004). Księga jubileuszowa Instytutu Sławistyki PAN*, Warszawa 2004, s. 15.

⁴ T. Późniak, *Profesor Marian Jakóbiec (8 IX 1910 – 27 IV 1998). W setną rocznicę urodzin*, „Slavica Wratislaviensia” 2010, nr 152, s. 10–11.

⁵ Andrzej Walicki współpracował z IS PAN latach 1953–1959, a w latach 1957–1959 należał do Pracowni Literatur Wschodniosłowiańskich.

Prof. Fiszman wyjechał z Polski w roku 1969, kończąc w ten sposób pracę w Zakładzie Słowianoznawstwa PAN. Emigracja profesora Fiszmana, będąca pokłosiem marca 1968 roku (dla środowiska było to sporym zaskoczeniem), bardzo wyraźnie, choć z pewnym opóźnieniem, podzielił twórczość naukową profesora na dwa etapy. Po okresie pierwszym, polskim, w czasie którego Fiszman – obok przygotowywania prac i artykułów naukowych – skupiał się przede wszystkim na poszukiwaniach mickiewiczowskich archiwaliów oraz opracowywaniu wstępów i przedmów do prac głównie pisarzy rosyjskich (m.in. *Antologii Poetów Dekabrystów*, *Komu się na Rusi dobrze dzieje* i *Utworów wybranych* Mikołaja Niekrasowa, *Z iskry rozgorzeje płomień* Sergiusza Gołubowa czy *Jeźdźca miedzianego* Aleksandra Puszkina), nastąpił okres amerykański.

W Stanach Zjednoczonych prof. Fiszman od roku 1970 prowadził wykłady z literatury i kultury polskiej na Wydziale Sławistyki Indiana University w Bloomington (w stanie Indiana). W roku 1971 został Członkiem Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce oraz członkiem Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie w Londynie. W latach 1973–1985 pracował jako *full profesor* w Indiana University, gdzie brał udział od roku 1978 w pracach Ośrodka Kultury Polskiej. W tym czasie – zapewne ze względu na brak dostępu do literatury – ważne miejsce w jego dorobku naukowym zajęły pisane w języku angielski recenzje książek, czym Fiszman bezsprzecznie przyczynił się do upowszechniania polskiej myśli humanistycznej w Stanach Zjednoczonych. Jedne z pierwszych recenzji, które wyszły spod Fiszmanowskiego pióra, poświęcone zostały pracom Wiktora Weintrauba. Ocena i komentarz książki *Profecja i Profesura. Mickiewicz, Michelet i Quinet* („Slavic Review”, 1977, z. 3) okazały się nad wyraz przychylnie i pozytywne. Fiszman chwali Weintrauba między innymi za „wyborną analizę stylu Mickiewiczowskich wykładów”, choć już Alina Witkowska, w recenzji z 1977 roku tej samej książki Weintrauba, nie jest tak jednoznaczna i łaskawa w ocenie, pisze bowiem, że charakteryzowana praca „wywinęła się” Weintraubowi, a nawet wskazuje na pewne niedociągnięcia i – co znamienne w kontekście napisanej przez Weintrauba recenzji pracy Fiszmana – nie dość wszechstronne badanie skomplikowanych tematów i ledwie dotykane sfery, które wymagają objaśnień w szerszym kontekście historii idei. Dziś już nie dowiemy się, czy na tak pochlebną ocenę książki Weintrauba przez Fiszmana miała wpływ pobieżna lektura, czy może jednak klasa profesora Fiszmana i poczucie misji, jakim było popularyzowanie za oceanem dorobku polskiej humanistyki.

Do ważnych prac Samuela Fiszmana z okresu amerykańskiego należą redagowane przez niego tomy: *The Polish Renaissance in its European context* (z posłowiem Czesława Miłosza), wydane w roku 1988 przez Indiana University Press, oraz *The bicentennial of the Polish Constitution of 3 May 1791* (Bloomington, Polish Studies Center, 1991).

Po wyjeździe do Stanów Zjednoczonych Fiszman Polskę odwiedzał kilkakrotnie, między innymi na zaproszenie Uniwersytetu Warszawskiego w roku 1983 roku. W roku następnym poszukiwał mickiewiczianów w Paryżu i Rzymie. Uznaniem dla

jego pracy było nadanie mu honorowego członkostwa Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza. W roku 1985 przeszedł na emeryturę.

W czasie pobytu w Stanach Zjednoczonych kolekcjonował polską sztukę ludową (głównie ceramika, rzeźby w drewnie, malarstwo na szkle). Po śmierci Profesora, zgodnie z jego wolą, Anna O'Brien, córka, przekazała kolekcję Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu⁶. Podarowana kolekcja, o znaczącej wartości artystycznej i muzealnej, składa się z ponad stu eksponatów: ceramiki, rzeźby ludowej i malarstwa ludowego na szkle. Eksponaty, których dobór dowodzi dużych kompetencji kolekcjonerskich Fiszmana, prezentowane były na wystawie czasowej *Kolekcja sztuki ludowej Samuela Fiszmana, dar dla Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu* w 2014 roku.

Samuel Fiszman do końca swych dni był aktywny naukowo, o czym świadczy chociażby niepublikowany wcześniej list, wysłany z Bloomington do prof. Haliny Krukowskiej z Uniwersytetu w Białymstoku, w którym Profesor chwali dorobek polskiej badaczki i zaprasza ją do uczestnictwa w przygotowywaniu książki „Adam Mickiewicz and Polish Romanticism” (zob. aneks do artykułu). Jeszcze dwa miesiące przed śmiercią Fiszman pracował nad redakcją tomu studiów poświęconych Mickiewiczowi, który miał być pokłosiem Sesji Mickiewiczowskiej w Waszyngtonie, zorganizowanej w czerwcu 1998 roku staraniem Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce.

Prof. Samuel Fiszman zmarł 12 grudnia 1999 roku w Bloomington.

Na Indiana University Bloomington zostało ustanowione stypendium imienia Samuela i Alicji Fiszmanów, którego celem jest zachęcenie studentów amerykańskiej uczelni do podjęcia studiów w Polsce.

Bibliografia

Źródła

Zbiory Specjalne Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, Materiały Samuela Fiszmana, sygn. III-19.

Zbiory prywatne Haliny Krukowskiej, prof. w Uniwersytecie w Białymstoku.

Literatura

50 lat sławistyki w Polskiej Akademii Nauk (1954–2004). Księga jubileuszowa Instytutu Sławistyki PAN, Warszawa 2004.

Odroważ-Pieniążek J., *Samuel Fiszman (1914–1999)*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 1999, t. 34, s. 187–189.

Późniak T., *Profesor Marian Jakóbiec (8 IX 1910 – 27 IV 1998). W setną rocznicę urodzin*, „Slavica Wratislaviensia” 2010, nr 152, s. 7–14.

Śliwowski R., *O profesorze Samuele Fiszmanie od rusycysty słów kilka*, „Przegląd Humanistyczny” 2000, nr 6, s. 87–89.

⁶ Informacja od Agnieszki Kozdęby z Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu.

Weintraub W., *Samuel Fiszman. Mickiewicz w Rosji. Z archiwów, muzeów, bibliotek Moskwy i Leningradu*, Warszawa, Państwowy Instytut Wydawniczy, 1949, str. 115 i Inl i 4 tabl., w: „Teki Historyczne” 1950, t. 4, z. 1, s. 54–57.

Who's Who in Polish America: 1996–1997, red. B. Wierzbiański, New York 1996, s. 110.

Bibliografia prac Samuela Fiszmana za lata 1947–1999⁷

1947

1. *Polonica w ZSRR*, „Kuźnica” 1947, R. 3, nr 31/32, s. 17.
2. *Pokłosie Mickiewiczowskie. Z archiwów moskiewskich*, „Twórczość” 1947, z. 3, s. 5–24.
3. *Poszukiwania poloników w archiwach i bibliotekach w ZSRR. Osiągnięcia i perspektywy*, „Kuźnica” 1947, R. 3, nr 29, s. 6.
4. *Skarby kultury wracają do kraju*, „Tygodnik Polski” (Londyn) 1947, R. 2, nr 29, s. 4.

1949

5. *Mickiewicz w Rosji. Z archiwów, muzeów, bibliotek Moskwy i Leningradu*, Warszawa 1949, 115 s.
- Rec. W. Weintraub, „Teki Historyczne”, 1950, t. 4, z. 1, s. 54–57.
- S. Strumph-Wojtkiewicz, *Gawęda o książkach*, „Rzeczpospolita” 1949, nr 306, s. 5.
- S. Treugutt, *Mickiewicz w Rosji*, „Wieś” 1949, nr 35/36, s. 15.
- H. Batowski, „Życie Słowiańskie” 1950, nr 4, s. 231–234.

1951

6. *Aleksander Hercen*, Warszawa 1951, 83 s.
7. [Wstęp w:] I. Erenburg, *Nadzieja pokoju*, tł. J. Guze, Warszawa 1951, s. 5–13.
8. [Wstęp w:] A. Hercen, *Rzeczy minione i rozmyślenia*, tł. E. i W. Słobodnikowie, Warszawa 1951, s. V–LVII.

1952

9. *Mickiewiczana w Instytucie Literatury Akademii Nauk ZSRR w Leningradzie*, „Kwartalnik Instytutu Polsko-Radzieckiego” 1952, nr 1, s. 29–36.
10. [Wstęp w:] *Pieśń o Rolandzie*, oprac. J. Bedier, przeł. T. Boy-Żeleński, Warszawa 1952, s. XX–XX.
11. [Wstęp w:] *Antologia Poetów Dekabrystów*, oprac. Z. Feddecki, Warszawa 1952, s. V–XIV.

1953

12. „*Dzieje pewnego miasta*” *Sałykowa-Szczedrına na tle epoki lat sześćdziesiątych w Rosji*, „Kwartalnik Instytutu Polsko-Radzieckiego” 1953, nr 4, s. 121–135.
13. *Mikołaj Niekrasow*, „Kwartalnik Instytutu Polsko-Radzieckiego” 1953, nr 5, s. 3–24.

⁷ Częściowa bibliografia prac Samuela Fiszmana znajduje się w *Bibliografii rusycystyki polskiej 1945–1975. Literaturoznawstwo*, pod red. B. Białokozowicza, Warszawa 1976. W przedstawionej poniżej bibliografii dodano pozycje, które Białokozowicz pominął w swojej pracy, a także uzupełniono ją o materiały wydane po roku 1976.

14. [Red. i przedm.:] M. Sałtykow-Szczedrin, *Dzieje pewnego miasta*, przeł. S. Pollak, Warszawa 1953, s. 1–19.
15. *Wspomnienia Iwana Łobojki o procesie filaretów*, „Kwartalnik Instytutu Polsko-Radzieckiego” 1953, nr 2–3, s. 107–133.
16. [Wstęp w:] M. Niekrasow, *Komu się na Rusi dobrze dzieje*, tł. J. Tuwim, Warszawa 1953, s. 1–29.
17. [Wstęp w:] S. Gołubow, *Z iskry rozgorzeje płomień*, tł. Z. Kaczorowska, t. 1–2, Warszawa 1953, s. 3–11.

1954

18. *Dziesięć lat rusycystyki literackiej w Polsce Ludowej*, „Kwartalnik Instytutu Polsko-Radzieckiego” 1954, nr 3 (8), s. 55–93 [współautorstwo: M. Jakóbiec].
19. *Nieznane autografy Adama Mickiewicza, Mikołaj Niekrasow*, „Kwartalnik Instytutu Polsko-Radzieckiego” 1954, nr 2 (7), s. 67–73.
20. *Z nieznanych rękopisów Adama Mickiewicza w archiwach radzieckich*, „Kwartalnik Instytutu Polsko-Radzieckiego” 1954, nr 4 (9), s. 99–104.
21. [Red.:] *Słowo o wyprawie Igora*, oprac. i przekł. A. Obrębska-Jabłońska, przekł. poetycki J. Tuwim, przekł. filologiczny A. Obrębska-Jabłońska i Z. Fedeci, Warszawa 1954, 46 s.

1955

22. *Nieznane dokumenty urzędowe dotyczące pobytu Adama Mickiewicza w Rosji*, „Kwartalnik Instytutu Polsko-Radzieckiego” 1955, nr 3 (12), s. 135–142.
23. *Pisma urzędowe Adama Mickiewicza do D.W. Goliacyna*, „Kwartalnik Instytutu Polsko-Radzieckiego” 1955, nr 1/2 (10/11), s. 297–302.
24. *Z problematyki pobytu Mickiewicza w Rosji*, seria: „Materiały Dyskusyjne Komisji Naukowej Obchodu Roku Mickiewicza Polskiej Akademii Nauk. Sekcja Historii Literatury i Języka”, Warszawa 1955, 51 s. (na prawach rękopisu).
25. [Wstęp w:] A. France, *Na białym kamieniu*, przeł. A. Sowiński, Warszawa 1955, s. 5–12.
26. [Wstęp w:] M. Niekrasow, *Utwory wybrane*, t. 1, *Wiersze i poematy*, t. 2, *Wiersze*, red. L. Lewin, Warszawa 1955, s. 5–28.

1956

27. *Z problematyki pobytu Mickiewicza w Rosji*, z serii „Z Prac Dyskusyjnych Komisji Naukowej Obchodu Roku Mickiewiczowskiego Polskiej Akademii Nauk”, Warszawa 1956, 90 s.
28. *Z problematyki pobytu Adama Mickiewicza w Rosji*, „Kwartalnik Instytutu Polsko-Radzieckiego”, 1956, nr 1 (14), s. 3–52.

1956

29. *Adam Mickiewicz w korespondencji i dzienniku Aleksandra Turgeniewa*, „Pamiętnik Literacki” 1956, t. 47, z. spec., s. 396–416.
30. *Nieco faktów i truizmów*, „Twórczość” 1956, nr 11, s. 180–185.
31. *Poszukiwanie rękopisów i materiałów Mickiewiczowskich w archiwach radzieckich*, „Pamiętnik Literacki” 1956, t. 47, nr 1, s. 203–215.

32. *Z problematyki pobytu Adama Mickiewicza w Rosji*, Warszawa 1956, 90 s.
 33. [Współautorstwo haseł:] *Mały słownik pisarzy narodów europejskich ZSRR*, red. M. Brahmer, Warszawa 1966, 327 s.

1957

34. *Listy Elizy Orzeszkowej do Wiktora Golcewa i Michała Stasiulewicz*, „Slavia Orientalis” 1957, nr 1, s. 290–298 [współautorstwo: A. Semczuk].
 35. *Przekład Adama Mickiewicza z A.E. Odyńca*, „Slavia Orientalis” 1957, t. 6, s. 95–98.
 36. [Wstęp w:] T. Mongird, *Byliny*, red. i przyp. E. Dębicka, Warszawa 1957, s. 5–14.

1958

37. *Spór Bolesława Prusa z gazetą „Zapadnaja Poczta”*, „Slavia Orientalis” 1958, R. 7, nr 3/4, s. 41–48.
 38. *Z polsko-rosyjskich stosunków literackich w okresie 1800–1830*, „Z Polskich Studiów Sławistycznych”, t. 2. Prace historycznoliterackie na IV Międzynarodowy Kongres Sławistów w Moskwie 1958, Warszawa 1958, s. 101–120.
 39. [Red.:] *Prace historycznoliterackie na IV Międzynarodowy Kongres Sławistów w Moskwie* 1958, seria „Z Polskich Studiów Sławistycznych”, Warszawa 1958, 304 s.

1959

40. *Odnalezione rękopisy Adama Mickiewicza*, „Slavia Orientalis”, 1959, R. 8, nr 2–3, s. 61–66.
 41. *Rosja w twórczości Juliusza Słowackiego*, Warszawa 1959, 24 s.
 42. [Sprawozdanie:] *Z problematyki historyczno-literackiej na IV Międzynarodowym Kongresie Sławistów w Moskwie*, „Slavia Orientalis” 1959, R. 8, nr 1, s. 143–150.

1960

43. *Kartka z albumu Zofii Węgierskiej*, „Slavia Orientalis” 1960, R. 9, nr 1, s. 3–7.
 44. *Rosja w twórczości Juliusza Słowackiego*, „Slavia Orientalis” 1960, R. 9, nr 2, s. 269–288 [w bibliografii 269–288– sprawdzić].
 45. *Stan badań nad rusycystyką literacką w Polsce*, „Biuletyn Polonistyczny” 1960, t. 3, nr 9, s. 46–53.

1961

46. *Elementy wiedzy o literaturze rosyjskiej w wykształceniu filologa*, „Przegląd Humanistyczny” 1961, t. 5, nr 5, s. 93–100.
 47. [Rec.:] *М.П. Алексеев, Замыслы „Истории Прозы” Мицкевича и русская утопическая мысль 20-х – 30-х годов XIX века*, „Slavia”, XXVIII/1, 1959, „Slavia Orientalis” 1961, R. 10, nr 2, s. 284–285.
 48. [Rec.:] *Wiener Slavistisches Jahrbuch, Band XVIII, 1960*, „Slavia Orientalis” 1961, R. 10, nr 3, s. 436.
 49. *Пушкин в письмах Карамзиных 1836–1837 годов, изд. АН СССР, Москва-Ленинград 1960, s. 436*, „Slavia Orientalis” 1961, R. 10, nr 4, s. 620.
 50. *Sprawozdanie z podróży naukowej do Moskwy i Leningradu: 14.XI – 14.XII.1961 r.*, „Biuletyn Polonistyczny” 1961, t. 4, nr 13, s. 72–74.

1962

51. *Archiwalia Mickiewiczowskie*, Wrocław 1962, 152 s.
Rec. K. Zantuan, *Études slaves et Est-Européennes. Montréal*. Université de Montréal 1963, № 3/4, s. 249–250.
Z. Libera, „Rocznik Literacki” 1962, Warszawa 1964, s. 207–208.
52. *Piotr Wiazemski w Warszawie*, w: *Studi in onore di Ettore Lo Gatto e Giovanni Maver*, Roma Sansoni. Gollona di Ricerche Slavistiche, 1962, s. 243–249.
53. *Zoriana Dołęgi-Chodakowskiego „Notacje o Łomonosowie”*, „Slavia Orientalis” 1962, R. 11, nr 2, s. 153–158.
54. [Rec.:] *S. Pollak, Wyprawy za trzy morza. Szkice o literaturze rosyjskiej*, Warszawa 1962, „Rocznik Slawistyczny 1962” 1964, s. 229–230.
55. [Rec.:] *Пословицы, поговорки, загадки в рукописных сборниках с XVIII–XIX веков изд. АН СССР, Москва–Ленинград 1961*, „Slavia Orientalis” 1962, R. 11, nr 2, s. 223–224.

1963

56. [Rec.:] *G. Wýtrzens, Petr Andreievič Vjazemskij. Studia zur russischen Literatur – und Kulturgeschichte des neunzehnten Jahrhunderts*, Wien 1961, „Slavia Orientalis” 1963, R. 12, nr 2, s. 284–286.

1964

57. *Droga Mickiewicza i Puszkina do historyzmu romantycznego*, „Slavia Orientalis” 1964, R. 12, nr 1, s. 3–10.

1965

58. *Materiały mickiewiczowskie w paryskich Archives Nationales*, „Pamiętnik Literacki” 1965, t. 56, z. 4, s. 465–503.
59. *Sprawozdania z podróży naukowych za granicę*, „Biuletyn Polonistyczny” 1965, t. 8, nr 22–23, s. 163–171 (współautorstwo J. Lewiński, J. Odrowąż-Pieniążek, Z. Skwarczyński, T. Witzczak).

1966

60. *Bohater „Jeźdźca miedzianego”*, „Slavia Orientalis” 1966, R. 15, nr 2, s. 153–161.
61. *Droga Mickiewicza i Puszkina do historyzmu romantycznego*, „Славянска филология” Софя 1966, т. VIII, с. 32–33.
62. *Na marginesie nowego znaleziska Mickiewiczowskiego*, „Slavia Orientalis” 1966, R. 15, nr 2, s. 139–140.
63. *Narrator „Jeźdźca miedzianego”*, „Slavia Orientalis” 1966, R. 15, nr 3, s. 269–279.
64. *O slawistyce Mickiewicza*, „Slavia Orientalis” 1966, R. 15, nr 4, s. 395–405.

1967

65. [Wstęp, przypisy w:] *A. Puszkina, Jeździec miedziany. Opowieść petersburska*, tł. J. Tuwim, seria: Biblioteka Narodowa. Seria 2 nr 155, Wrocław 1967, s. III–CXV.
66. [Rec.:] *М.П. Алексеев, Стихотворение Пушкина „Я намятник себе бозбвиг...”. Проблемы его изучения*, Ленинград 1967, „Slavia Orientalis” 1966, R. 16, nr 4, s. 471–474.

1968

67. Red.: A. Semczuk, *Iwan Turgieniew i ruch literacki w Rosji w latach 1834–1955*, Wrocław 1968, 190 s.

1969

68. *Z polsko-rosyjskich stosunków literackich w okresie 1800–1830 (Recepcja literatury rosyjskiej w Polsce)*, w: *O wzajemnych powiązaniach literackich polsko-rosyjskich: tom poświęcony VI Międzynarodowemu Kongresowi Sławistów w Pradze*, Wrocław 1969, s. 65–82.

69. [Red.:] *O wzajemnych powiązaniach literackich polsko-rosyjskich: tom poświęcony VI Międzynarodowemu Kongresowi Sławistów w Pradze*, Wrocław 1969, 301 s. (współredakcja K. Sierockiej).

Rec.: M. Stępień, „Pamiętnik Literacki”, 1971, t. 62, nr 3, s. 336–344.

1970

70. Współpraca: *Literatura rosyjska. Podręcznik t. 1*, red. M. Jakóbiec, Warszawa 1970, 631 s.

1971

71. Współpraca: *Literatura rosyjska. Podręcznik t. 2*, red. M. Jakóbiec, Warszawa 1971, 1104 s.

1975

72. *Nowe aspekty badań nad rolą polskiej kultury w rozwoju kultury rosyjskiej w XVII wieku*, w: *For Wiktor Weintraub. Essays in Polish Literature, Language, and History Presented on the Occasion of his 65th Birthday*, Hague–Paris 1975, s. 113–133.

1977

73. [Rec.:] *Profecja i Profesura. Mickiewicz, Michelet i Quinet. By Wiktor Weintraub*. Warsaw: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1975. 170 pp., „Slavic Review” 1977, z. 3, s. 540–541.

1978

74. [Red.:] *Polonica of the 15th–20th centuries in the Libraries of Indiana University in Bloomington. An exhibition*, Bloomington, Indianapolis 1978, 35 s.

1979

75. [Rec.:] *D. Matlak-Piwowarska, Rosyjska poezja romantyczna w polskim życiu literackim lat 1822–1863*. Wrocław: 1977, „Slavic Review” 1979, t. 38, z. 3, s. 533–534.

76. [Rec.:] *W. Weintraub, Rzecz czarnoleska, Cracow 1977*, „Slavic Review” 1979, t. 38, z. 2, s. 359–360.

77. [Rec.:] *Rosyjska poezja romantyczna w polskim życiu literackim lat 1822–1863. By Danuta Matlak-Piwowarska. Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, Prace Komisji Słowianoznawstwa, no. 37*. Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1977. 132 pp., „Slavic Review” 1979, t. 38, z. 3, s. 533–534.

1981

78. *Komparatystyka w prelekcjach paryskich Adama Mickiewicza*, „Pamiętnik Literacki” 1981, t. 72, nr 2, s. 95–125.
 Rec.: J. Tomkowski, „Biuletyn Polonistyczny” 1982, t. 25, nr 1/2 (83/84), s. 225.
79. *The comparative aspects in Adam Mickiewicz’s lectures on Slavic literatures*, „Polish Review” 1981, t. 26, z. 1, s. 19–45.
80. *Ivan Turgenev’s unknown letter and his stay in Russia in 1879*, „Slavic Review” 1981, t. 40, s. 77–83.

1982

81. *The Polish Renaissance in its European context: May 25–28, 1982*, Indiana University Bloomington 1982, 8 s. (druk ulotny).
 Rec. J. Krzyżanowska, „The Polish Review”, 1983, t. 28, nr 1, s. 89.
 L. Wolff, „Harvard Ukrainian Studies”, 1991, t. 15, z. 1, s. 207–210.
82. [Rec.:] *Aleksander Puszkina aidealiści moskiewscy. Kontakty–Współpraca–Powinowactwa. By Adam Bezwiński. Bydgoszcz: Wyższa Szkoła Pedagogiczna, 1980. 106 pp.*, „Slavic Review” 1982, t. 41, s. 377–378.

1983

83. [Rec.:] *Eine Russische Dichterische Gestaltung der Sage Vom Hamelner Rattenfänger. By Gunther Wyrzens. Vienna: Österreichische Akademie der Wissenschaften, 1981. 42 pp.*, „Slavic Review” 1983, t. 42, z. 2, s. 333–334.

1987

84. *Maciej z Miechowa: pierwszy informator o wschodniej Europie*, w: *Sprach- und Kulturkontakte im Polnischen. Gesammelte Aufsatzefuer A. de Vincenz zum 65. Geburtstag*, Muenchen 1987, s. 227–234.
85. *Esseys on Russian Folklore and Mythology by Felix Oinas*, „Journal of Folklore and Research” 1987, t. 24, z. 1, s. 99.

1988

86. [Rec.:] *The Polish Renaissance in its European context*, Bloomington, Indianapolis 1988, 478 s.
 Rec.: A. Berrett, „Canadian Slavonic Papers” 1989, t. 31, nr 3, s. 387–388.
 A. Pekal, „New Horizont” 1990, nr 6, s. 28.
 J. Łukowski, „The Slavonic and the East European Review” 1990, t. 68, nr 3, s. 576–577.
 H. Segel, „The Polish Review” 1990, t. 35, nr 2, s. 161–164.
 H. Birnbaum, „Renaissance Quarterly” 1990, t. 43, nr 2, s. 392.
 R. Sokolowski, „Slavic Review” 1991, t. 50, z. 4, s. 1051.
 T. Ulewicz, „Ruch Literacki” 1991, z. 3, s. 233–237.
 J. Mańtek, „Jahrbücher für Geschichte Osteuropas” 1991, 39, z. 2, s. 297–XX.
 A. Hetnal, „Canadian-American Slavic Studies” 1991, t. 25, z. 1, s. 402–405.
 A. Borowski, „Przegląd Humanistyczny” 1992, nr 3, s. 172–173.
 T. Witkowski, „2 B = Two B” 1993, nr 1, s. 72–73.

87. *The significance of the Polish Renaissance and Baroque for eastern slavic nations*, w: *The Polish Renaissance in its European context*, Bloomington, Indianapolis 1988, s. 236–257.

1990

88. [Rec.:] *Renaissance culture in Poland. The rice humanism 1470–1543* by Harold B. Segel, „Slavic and East European Journal” 1990, t. 34, z. 4, s. 552–554.

1991

89. *The bicentennial of the Polish Constitution of 3 May 1791: an exhibition of rare publications*, Bloomington 1991.

1993

90. „Złota też, wiem, nie pragniesz, bo to wszystko Twoje”, w: *Necessitas et ars. Studia staropolskie dedykowane profesorowi Januszowi Pelcowi*, pod red. B. Otwinowskiej, A. Nowickiej-Jeżowej, J. Kowalczyka i A. Karpińskiego. t. 1, Warszawa 1993, s. 95–99.

91. [Rec.:] *Medieval literature of Poland. An anthology*, (Garland Library of Medieval Literature, Volume 82 Series B) by Michael J. Mikos, „Slavic and East European Journal” 1993, t. 37, z. 3, s. 395–396.

1995

92. [Rec.:] *Wokół literatury włoskiej, węgierskiej i polskiej w epoce Renesansu. Szkice komparatystyczne* by Jan Slaski, „Slavic and East European Journal” 1995, t. 39, z. 1, s. 148–149.

93. [Rec.:] *Studien zur polnischen Literatur-, Sprach-, und Kulturgeschichte im. 18. Jahrhundert. Vortraege der 3. deutsch-polnischen Polonistenkonferenz, Tuebingen, April 1991*, „Slavic and East European Journal” 1995, t. 39, z. 2, s. 314–316.

1996

94. [Rec.:] *Polnische Literatur des Mittelalters und der Renaissance. By Bonifacy Miazek. New York: Peter Lang, 1993. 214 pp.*, „Slavic Review” 1996, t. 55, z. 1, s. 240–241.

1997

95. *Constitution and reform in eighteenth-century Poland. The Constitution of 3 May 1791*, Bloomington, Indianapolis 1997, ss. 562.

Rec. D. Reinhartz, „Review of New Books”, 1999, t. 27, z. 3, s. 124.

D. Stone, „Slavic Review”, 1999, t. 58, z. 1, s. 205–206.

J.T. Lukowski, „The American Historical Review” 1999, t. 104, z. 1, s. 272–273.

J. Pekacz, „Canadian Journal of History” 2002, t. 37, s. 131–133.

1998

96. *Mickiewicz et Pouchkine: la genese des divergences*, [tł. Maryla Laurent], „Actes de la Societe Historique et Litteraire Polonaise” 1998, t. 4, s. 21–32

1999

97. *Mickiewicz i Puszkina*, „Prace Komisji Filologicznej. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk” 1999, t. 40, s. 71–82.

Aneks

List z 3 października 1999 roku prof. Samuela Fiszmana do prof. Haliny Krukowskiej

Bloomington 3 października 1999

Indiana University
Prof. Samuel Fiszman
824 Eastside Drive
Bloomington, IN 4701
Department of Slavic Languages and Literatures

Wielce Szanowna Pani Profesor,

Niniejszym zwracam się do Pani Profesor z propozycją łaskawego uczestnictwa w przygotowanej księdze „Adam Mickiewicz and Polish Romanticism”, w której udział biorą uczeni z USA, Polski i innych krajów europejskich. Rok Mickiewiczowski 1998 upłynął pod znakiem „Pana Tadeusza”. Powinno to znaleźć swoje odbicie w przygotowywanej księdze. W 1993 roku ukazał się pod Pani redakcją tom „Mickiewicz w 190-lecie urodzin”, jeden z najlepszych zbiorów prac o poecie, wśród których świetny tekst Pani „Pan Tadeusz jako poezja czysta”. W księdze autorami przyczynków do „Pana Tadeusza” są Prof. Jerzy Axer oraz Roman Koropecy. O wypowiedziach Miłosza o Mickiewiczu, zwłaszcza o „Panu Tadeuszu” napisał Prof. Aleksander Fiut. Jednak wciąż brak całościowej interpretacji poematu. Pani szerokie oryginalne spojrzenie na arcydzieło naszej literatury, Pani odczytanie jego głębokiego sensu stanowi znakomite osiągnięcie. Odkrywcze myśli Pani artykułu wzbogaciłyby angielską księgę o Mickiewiczu. Wymaga to oczywiście zgody Pani. Oczekuję rychłej i mam nadzieję pozytywnej odpowiedzi Pani Profesor.

Łączę wyrazy prawdziwego szacunku
Samuel Fiszman

P.S. Nadesłane teksty polskie tłumaczone są w redakcji.

Ballantine Hall 502, Bloomington, Indiana 47405-6616, 812-855-2608.

Fax. 812-855-2107, iuslavic@indiana.edu; <http://www.indiana.edu/~iuslavic/>

Przygotowali:

Konrad Szamryk, Uniwersytet w Białymstoku
Dorota Krystyna Rembiszewska, Instytut Sławistyki PAN,